

Regio Deal Noordoost-Brabant

Leefbaarheid en brede welvaart in Noordoost-Brabant met goed leven, fijn wonen en anders werken

Partijen:

1. de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw drs. K.H. Ollongren, hierna te noemen: BZK;
3. de minister van Justitie en Veiligheid, de heer Ferd Grapperhaus, hierna te noemen: JenV;
4. de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw S. van Veldhoven – van der Meer, hierna te noemen: IenW;
5. De staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer, hierna te noemen: EZK;
6. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw T. van Ark, hierna te noemen: SZW;

Partijen genoemd onder 1 tot en met 6 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: het Rijk;

7. De Burgemeester van de gemeente 's-Hertogenbosch, de heer drs. J.M.L.N. Mikkers, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan en mede in zijn hoedanigheid van voorzitter van de bestuurlijke regiegroep en het dagelijks bestuur van het samenwerkingsverband Regio Noordoost Brabant van 17 gemeenten en 2 waterschappen in de regio Noordoost-Brabant op basis van het Bestuursconvenant regionale samenwerking Regio Noordoost Brabant 2017 - 2020, hierna te noemen: Regio Noordoost Brabant;
8. De Stichting met volledige rechtsbevoegdheid Stichting AgriFood Capital, in dezen vertegenwoordigd door de vice-voorzitter, mevrouw drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans, hierna te noemen: AgriFood Capital;
9. Het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente 's-Hertogenbosch, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan en in de hoedanigheid van overheidspartner van de regionale arbeidsmarktsamenwerkingsorganisatie van werkgevers, overheden, werknemers- en werkgeversorganisaties, maatschappelijke instanties en kennis- en onderwijsinstellingen in Noordoost-Brabant, Noordoost Brabant Werkt, op grond van het besluit van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente 's-Hertogenbosch van 9 juni 2020, namens deze: de heer H.C. van Olden, wethouder en voorzitter van het Strategie Overleg Noordoost Brabant Werkt, hierna te noemen: Noordoost Brabant Werkt;

Partijen genoemd onder 7 tot en met 9 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: Regio;

Alle Partijen hierna allen tezamen te noemen: Partijen.

Betrokken organisaties

Bij de Regio Deal Noordoost-Brabant zijn Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant betrokken die op basis van een verklaring deze deal zowel inhoudelijk als financieel ondersteunen en met Partijen samenwerken als regionale samenwerkingspartners. Dit blijkt uit de bij deze Regio Deal als bijlage gehechte verklaring. Deze bijlage maakt geen deel uit van de Regio Deal.

Algemene overwegingen

1. Deze Regio Deal is tot stand gekomen tijdens de coronapandemie. De context waarin deze Regio Deal tot stand is gekomen, heeft betekenis gehad voor de wijze waarop Partijen gezamenlijk tot een uitwerking van de Regio Deal zijn gekomen. De verschillende stappen op weg naar deze Regio Deal zijn anders geweest, doordat Partijen elkaar niet in persoon hebben kunnen zien en spreken en bijeenkomsten en werksessies online en telefonisch plaats hebben

moeten vinden. Partijen onderstrepen het belang van commitment en draagvlak bij alle betrokken stakeholders van de Regio Deal, zowel in de Regio als bij het Rijk. Partijen hechten hier onverminderd aan en hebben daarom gezamenlijk extra oog voor het borgen van dit commitment en het draagvlak tijdens de uitvoeringsfase van deze Regio Deal. Juist in deze ingewikkelde tijd vinden Rijk en Regio het van groot belang om gezamenlijk te investeren in een impuls te geven aan de brede welvaart en het toekomstperspectief van bewoners en bedrijven in de regio. De drie Planbureaus wijzen in hun briefadvies¹ aan het kabinet van 28 mei 2020 op de noodzaak om als gevolg van de coronapandemie te blijven werken aan brede welvaart en daarbij ook oog te hebben voor regionale verschillen. Uitvoering van deze Regio Deal kan daarmee bijdragen aan gewenst herstel.

2. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
3. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
4. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samengewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop, waaruit Regio Deals worden gefinancierd tussen het Rijk en de regio. Ook vanuit de regio zelf wordt gezorgd voor financiering (regionale publieke en private cofinanciering). Ter ondersteuning van hun partnerschap hebben Rijk en Regio als vertrekpunt dat de rijksbijdrage gepaard gaat met minimaal eenzelfde bijdrage aan regionale publieke cofinanciering. De middelen uit de Regio Envelop dienen verder als vliegwiel voor extra investeringen in de regionale ontwikkeling zodat uiteindelijk vanuit de regio nog meer financiering wordt ingezet voor de aanpak van de regionale opgave.
5. Deze integrale en gezamenlijke aanpak met bijbehorende financiering van zowel Rijk als regio is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
6. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het eind, maar slechts het begin van de samenwerking.
7. De bijdragen uit de Regio Envelop zijn bedoeld als een tijdelijke en eenmalige impuls voor regionale ontwikkeling met een duurzaam effect, waarbij structurele exploitatiekosten van lange termijn investeringen geborgd moeten zijn.
8. Regio Deals gaan om meer dan alleen de gecoördineerde inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.
9. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten, inzet en aanpak zijn in gezamenlijk overleg en met onderlinge overeenstemming tussen Rijk en Regio tot stand gekomen.
10. De middelen uit de Regio Envelop voor de Regio Deals derde tranche worden door LNV beschikbaar gesteld als een specifieke uitkering op grond van de Regeling specifieke uitkering Regio Deals derde tranche.

---

¹ SCP, PBL en CPB, Aandachtspunten voor een herstelbeleid, briefadvies aan het kabinet, 28 mei 2020

Deel 1 Aanleiding en inhoud Regio Deal

Specifieke overwegingen

Aansluiting bij regionale beleidsdoelen, programma's of actieplannen

Noordoost-Brabant

- De regio Noordoost-Brabant bestaat uit zeventien gemeenten en twee waterschappen. De regio is ruim 1.300 km² groot en heeft ca. 650.000 inwoners. De regio heeft 's-Hertogenbosch als grootste stad en belangrijke relaties met strategische gebieden eromheen waaronder Eindhoven (Brainport), Wageningen (Food Valley), Arnhem/Nijmegen, Venlo (Greenport) en Duitsland.
- De regio kenmerkt zich door een grote landschappelijk diversiteit: een netwerk van middelgrote steden en dorpen met goede voorzieningen en een groen karakter nauw vervlochten met het omliggende platteland.
- Van oorsprong liggen deze kernen in een sterk ontwikkeld agrarisch landschap, waarin het platteland als bron van vernieuwing fungeert.
- Kenmerkend is de cultuur van "Samen zetten we de schouders onder de problemen van vandaag". Het is een regio van dromers, durvers en doeners. Van pionieren en samen aanpakken. Met een rijke historie in de landbouw, een creatieve en vindingrijke sector die na de Tweede Wereldoorlog zorgde voor veel nieuwe bedrijvigheid en maakindustrie. Met name in de voedselverwerking, logistiek, de bouw en zelfs in de farmacie. Met name sinds de vorige eeuw werd de landbouw de motor van de regionale economie en zorgde voor sociale verbinding: er ontstonden hechte gemeenschappen waarin naar elkaar werd omgekeken. Diverse coöperaties en succesvolle familiebedrijven vinden dan ook hier hun oorsprong.

De regionale opgave: het speelveld verandert

- Noordoost-Brabant is een regio waar stad en land doorgaans in balans zijn en waar het landelijk gebied een belangrijke factor is in het verdienvermogen van de regio en in de aantrekkelijkheid als leef-, woon- en werkgebied. Er is echter, tot voor kort deels onderhuids maar inmiddels versterkt door de (economische) gevolgen van de corona-crisis, sprake van een omwenteling die zorgen baart voor de toekomst. De gevolgen zijn al zichtbaar en het gaat sneller dan gedacht.
- De traditionele groeisectoren die de regio groot en sterk maakten, staan nu voor grote uitdagingen. Klimaatverandering, de noodzaak van fossielvrije energie, toenemende digitalisering en robotisering en veranderingen in de samenleving zorgen voor een opeenstapeling van transities. Hierdoor zullen diezelfde sectoren in de toekomst niet als vanzelfsprekend blijven zorgen voor welzijn, welvaart en sociale verbinding in de regio.
- De manier waarop Noordoost-Brabant al decennia lang voedsel produceert vraagt om een nieuw en volhoudbaar toekomstperspectief. Dit heeft grote gevolgen voor de landbouw in de regio en de bedrijvigheid en werkgelegenheid die daarmee samenhangt. Daarnaast wordt in Noordoost-Brabant de discussie over de impact van de (intensieve) landbouw op de gezondheid van mens, dier en milieu in alle hevigheid gevoerd, zeker sinds de grootschalige coronavirus-uitbraak in deze regio.
- De transities zorgen er ook voor dat de manier van werken hier verandert. Niet iedereen is daar even goed op voorbereid. Voorzieningen in dorpen en middelgrote steden verdwijnen langzaam. Grotere steden lonken en vooral jonge mensen zoeken hun toekomstperspectief steeds vaker ergens anders. Dorpen vergrijzen. Ondernijning en verloedering dreigen door toenemende leegstand van stallen op het platteland. Het gemoedelijke wonen, leven en werken 'in ons Brabantse land' raakt uit balans.

- Uit de Monitor Brede Welvaart & SDG'S (CBS 2019)², de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten (TELOS, 2018)³ en het rapport 'Wat is er aan de rand?' (BrabantKennis, 2019)⁴ blijkt ook dat de brede welvaart in de regio, hoewel voor het hier en nu overwegend positief, op een aantal thema's afneemt. Dit zijn de thema's milieu en gezondheid, samenleving, veiligheid, wonen, materiële welvaart en welzijn. Daarin hebben milieu, gezondheid en veiligheid op korte termijn prioriteit omdat die zich nu al manifesteren in de regio. Gezondheid is een issue in de regio door met name de hoge emissies (o.a. stikstof) uit de primaire landbouw en stank. Dit leidt zelfs tot sociale spanningen. Ook het ecosysteem (bodem, water, lucht) ondervindt hiervan negatieve effecten.

Een regio van kansen

- De Regio pakt de handschoen op om de gevolgen van de transities in de landbouw, natuur en energie en de veranderingen in de samenleving om te buigen naar kansen. Dit doet de Regio met een integrale, gebiedsgerichte aanpak. Een Regio Deal tussen Rijk en Regio helpt om deze aanpak duurzaam en blijvend te maken. Zoals de boeren al vroeg in Noordoost-Brabant de basis legden voor het latere 'goeie leven' – door van schrale grond vruchtbare bodem te maken – zo willen Partijen met de Regio Deal Noordoost-Brabant een impuls geven aan het 'goeie leven 2.0'.
- Daarbij kan deze Regio Deal naast overheden, ondernemers en onderwijs ook de inwoners van Noordoost-Brabant helpen mobiliseren. De aanpak van de leefbaarheid en leefomgeving heeft brede steun onder de inwoners die zelf op eigen initiatief aan de slag willen om de problemen aan te pakken met maatwerk per gebied. De sociale infrastructuur is daarvoor al aanwezig.

Aansluiting bij regionale agenda's

- De economische en maatschappelijke opgaven van Noordoost-Brabant vragen om een gezamenlijk handelingsperspectief en een opgavegerichte benadering. Hierbij werken verschillende overheden op wisselende schaalniveaus met elkaar samen. Ook is de samenwerking met ondernemers en kennisinstellingen hierbij van groot belang.
- In de regio werken dan ook verschillende samenwerkingsverbanden intensief met elkaar samen aan deze opgaven. Elk vanuit zijn eigen rol. Ze stemmen hierbij hun strategische agenda's zo goed mogelijk op elkaar af. Daarbij wordt steeds meer rekening gehouden met prioritaire keuzes in de ene samenwerking en de doorwerking daarvan in de andere.
- De opgaven van deze Regio Deal zijn de opgaven van deze regionale samenwerking. Daarmee is deze Regio Deal een uitwerking van reeds ingezet beleid van gemeenten, waterschappen, provincie en triple helix-samenwerkingen op basis van hun agenda's.
- *Regio Noordoost Brabant* is de regionale samenwerking van 17 gemeenten en 2 waterschappen. Dit zijn de gemeenten Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, 's-Hertogenbosch, Heusden, Landerd, Meierijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden, Vught en de waterschappen Aa en Maas en De Dommel. Dit regionale samenwerkingsverband richt zich op het oplossen van gezamenlijke publieke vraagstukken die de grenzen van gemeenten overstijgen, zoals een goed vestigingsklimaat voor bedrijven, behoud van talent in de regio, duurzame leefomgeving, ruimtelijke ontwikkeling en verbeteren van de bereikbaarheid en mobiliteit. In de Samenwerkingsagenda 'Richting 2030' (2020)⁵ is aangegeven wat de deelnemende overheden samendoen en welke verschillende rollen zij daarbij spelen waarbij doelen en opgaven centraal staan. Zoals samen onderzoek doen, kennis en ervaringen delen, opgaven agenderen, beleid maken en uitvoeren,

² Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals 2019, <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2019/20/monitor-brede-welvaart-sdg-s-2019>.

³ <https://www.telos.nl/894868.aspx?t=Nationale+Monitor+Duurzame+Gemeenten+2017>

⁴ <https://www.brabantkennis.nl/artikel/wat-is-er-aan-de-rand>

⁵ <https://nl.bg5792-nobagri.rhdhv.f19.nl/inloggen?strAction=reset&token=BE7CWrG4r5pTJSrzqM54G4ka2QE4jrh7eN11tb58drpFzG b58r&login=AgendaNOBrabant&expires=1572523179>. (login: AgendaNOBrabant, wachtwoord: *SamenRichting2030!*)

investeren en versnellen, experimenteren en voorbeeldprojecten op de kaart zetten. Bij de uitvoering en aanpak van de opgaven van de Regio Deal kan in wisselende coalities worden samengewerkt, afhankelijk van de maatschappelijke urgentie, de bestuurlijke energie en de ambtelijke capaciteit. De samenwerkingsagenda van Regio Noordoost Brabant sluit aan op de strategische agenda's van de Stichting AgriFood Capital en die van Noordoost Brabant Werkt (en vice versa). Dit zijn de agenda's ter versterking van de economische structuur en het innovatievermogen van de regio en de arbeidsmarktaanpak.

- De *Stichting AgriFood Capital* is de triple-helix samenwerking in de regio van overheden, ondernemers en kennisinstellingen. AgriFood Capital BV is de uitvoeringsorganisatie van de stichting. De partners in AgriFood Capital triple-helix zetten samen de koers uit voor het ontwikkelen van een excellent ecosysteem in de regio voor de makers van voedsel. AgriFood Capital triple-helix richt zich daarbij op de economische ontwikkeling van de regio door innovatie aan te jagen en het agrifood cluster (de keten van boer tot bord) te versterken en te verbinden met andere sterke sectoren. De overheidsvertegenwoordiging in het bestuur van AgriFood Capital triple-helix bestaat uit een afvaardiging van Regio Noordoost Brabant. Onderdeel van AgriFood Capital is de Stichting Ondernemerslift+, ook triple-helix organisatie in de regio die zich richt op het stimuleren en faciliteren van starters en groeiende bedrijven. De Stichting Ondernemerslift+ ondersteunt, faciliteert en stimuleert groei en innovatie voor ondernemers binnen het mkb in de regio, met de nadruk op de agrifood van boer tot bord. De Stichting Ondernemerslift+ geeft uitvoering aan het ondernemerschapsprogramma van AgriFood Capital triple-helix en werkt op projectbasis ook samen met Noordoost Brabant Werkt.
- *Noordoost Brabant Werkt* is de triple-helix organisatie die verantwoordelijk is voor het arbeidsmarktprogramma van Noordoost-Brabant. Naast gemeenten zitten hierin werkgevers, onderwijsinstellingen, werknemersorganisaties en de werkgeversorganisatie VNO-NCW Brabant Zeeland. Haar strategische agenda richt zich op een economisch en sociaal sterk Noordoost-Brabant dat vraagt om een veerkrachtige arbeidsmarkt. Dat is een arbeidsmarkt met wendbare en weerbare mensen en organisaties die minder gevoelig is voor conjunctuurschommelingen en waar alle mensen hun talent benutten, zich blijven ontwikkelen en kunnen meedoen. Noordoost Brabant Werkt is bestuurlijk vertegenwoordigd in het Dagelijks Bestuur van Regio Noordoost Brabant en werkt in de uitvoering van haar programma samen met AgriFood Capital, Ondernemerslift+ en Regio Noordoost Brabant.
- De *Provincie Noord-Brabant* heeft via een verklaring aangegeven dat zij deze Regio Deal ondersteunt omdat die invulling geeft aan belangrijke onderdelen van haar bestuursakkoord. Daarin wordt veel waarde gehecht aan samenwerking met de regio's. De focus ligt op doen en lokaal draagvlak. Er wordt ingezet op technologische en sociale innovaties. Hierdoor wordt de Brabantse economie gestimuleerd en maatschappelijke opgaven aangepakt.⁶

Aansluiting bij nationale beleidsdoelen of programma's

- Het Rijk, provincies en andere regio's (inclusief Europa) zijn belangrijke partners om de complexe opgaven van Noordoost-Brabant mee op te pakken. Bij verschillende dossiers – zoals ruimte, mobiliteit (A50), energie (RES) en de transitie van de landbouw – vormt de gedachte van één overheid de basis voor een gezamenlijke uitwerking, samen met een sterk netwerk van partners en aanvullend op de ondernemersgerichte agenda.
- Er is al de nodige beleidsaandacht vanuit het Rijk voor de opgaven in de regio maar concrete instrumenten en middelen om op korte termijn tot actie over te gaan zijn beperkt, niet beschikbaar of ontbreken. Met deze Regio Deal Noordoost-Brabant ontstaan kansen om sneller tot uitvoering over te gaan of om bestaande initiatieven te versnellen. Ook kunnen programma's en projecten hiermee opgeschaald worden van lokaal naar regionaal niveau en

---

⁶ <https://www.brabant.nl/bestuur/bestuursakkoord-2020-2023>

nog verder. Daarmee draagt de Regio Deal Noordoost-Brabant op haar beurt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord "Vertrouwen in de toekomst" van het kabinet Rutte III en nationale beleidsdoelstellingen.

- Op veel terreinen zijn raakvlakken met nationale beleidsdoelen en programma's. Deze raakvlakken bieden kansen voor kennisdeling, het vinden van aansluiting bij relevante netwerken, het aantrekken van mogelijk aanvullende middelen en zijn van belang om echt een impuls te geven aan wat er al gebeurt en om dubbelingen te voorkomen. Raakvlakken zijn er onder meer met de volgende nationale beleidsprogramma's:
  - De regio Noordoost-Brabant is onderdeel van de Zuidoostelijke Zandgronden binnen het Interbestuurlijke Programma Vitaal Platteland;
  - AgroProeftuin De Peel is een experimenteergebied in het kader van de visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en verbonden⁷;
  - In de regio wordt ook deelgenomen aan de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen, Programma Duurzame Veehouderij, Programma Voedselverspilling, Nationale Eiwitstrategie en Aanpak Stikstof van LNV;
  - In het kader van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is De Peel aangewezen als voorlopig NOVI-gebied dat zich behalve in de regio Noordoost-Brabant ook in de regio's Zuidoost-Brabant, Noord-Limburg en Midden-Limburg bevindt;
  - Het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie van BZK, VNG e.a. biedt kennis en kunde ter versterking van de lokale democratie;
  - De interbestuurlijke Actie-agenda Vakantieparken van BZK;
  - De aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (Commissie Roemer);
  - Klimaatagenda en Energietransitie, Digitale Agenda, de Retailagenda en mkb-Ondernemerschaps-programma van EZK;
  - Programma Aanpak Ondernijning door criminaliteit van JenV;
  - Rijksbrede Programma Nederland Circulair in 2050 en het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie van IenW;
  - Programma Leven lang ontwikkelen en Perspectief op Werk van SZW.

Raakvlakken met andere Regio Deals

- De opgaven uit de Regio Deal Noordoost-Brabant lijken op die van andere Regio Deals. Zo is de centrumproblematiek van de middelgrote steden vergelijkbaar met die van de Regio Deal Parkstad Limburg. Dit geldt ook voor de arbeidsmarktopgaven zoals die in de Regio Deal van de Achterhoek en Twente. De opgave hoe inwoners te betrekken bij de oplossingen is vergelijkbaar met de Regio Deals van Zeeuws-Vlaanderen, Noord Limburg en Rivierenland. De vitalisering van het buitengebied uit de pijler Fijn wonen heeft raakvlakken met de opgaven in de Achterhoek, Twente, het Groene Hart en Zuid- en Oost Drenthe. De rol van de landbouw en in het bijzonder de omslag naar kringlooplandbouw en een landbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving (zoals de problematiek van leegkomende bedrijfsgebouwen en weerbaarheid) is een opgave die op onderdelen ook die van Noord-Nederland, de regio Food Valley, de Achterhoek, Twente en Noord-Limburg is. De innovatieopgave in de pijler Anders werken, en in het bijzonder de digitaliseringsopgave en de omslag naar een meer circulaire economie maken ook deel uit van Regio Deals in de Achterhoek, Twente en Brainport Eindhoven en Midden- en West-Brabant. De aanpak om de sociale weerbaarheid tegen ondernijning te versterken is ook onderdeel van de Regio Deals Parkstad Limburg en de Achterhoek.
- Deze overeenkomsten bieden kansen voor kennisdeling zodat niet opnieuw het wiel uitgevonden hoeft te worden in de verschillende actielijnen van de Regio Deal Noordoost-Brabant. Met een aantal van deze genoemde regio's, met name Regio Food Valley, Noord-Limburg, Brainport Eindhoven, Rivierenland, Achterhoek en Midden- en West-Brabant zijn al

---

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit/documenten/beleidsnota-s/2018/09/08/visie-landbouw-natuur-en-voedsel-waardevol-en-verbonden>

de nodige netwerksamenwerkingen gerealiseerd. Deze Regio Deal Noordoost-Brabant gaat ervoor zorgen dat bestaande samenwerkingen worden versterkt. Daar waar gewenst kunnen samenwerkingen met andere regio's worden opgestart. Het Rijk kan de Regio daarbij helpen.

Urgentie

- Noordoost-Brabant lijkt op het eerste gezicht een sterke economische regio, met meerdere groeisectoren waaronder de landbouw, de voedingsindustrie, de maakindustrie, de logistiek en de bouw die conjuncturele schokken goed aankan. Er is echter een omwenteling gaande die nu al aandacht vraagt.
- De traditionele groeisectoren zullen in de toekomst niet als vanzelfsprekend blijven zorgen voor welzijn en welvaart in de regio. Het gemoedelijke wonen, leven en werken 'in ons Brabantse land' raakt uit balans doordat de economische structuur verandert. Doordat voorzieningen verdwijnen en de grotere steden lonken, zoeken vooral jonge mensen hun toekomstperspectief steeds vaker ergens anders. Ondernijning en verloedering liggen op de loer door toenemende leegstand van stallen op het platteland en de verleidingen van crimineel geld en drugshandel.
- De transitie in de landbouw, natuur, klimaat en energie zorgen ook voor veranderend werk. Het werken van morgen en de banen van de toekomst vragen om leven lang ontwikkelen, een traject dat nu begint.
- Recent is de regio door de corona-pandemie zwaar getroffen. De coronacrisis leidt tot krimp in de economie en zeer waarschijnlijk tot ontslag van medewerkers. Nieuwe scholingsmogelijkheden, loopbaanmobiliteit en van-werk-naar-werk-trajecten zijn extra hard nodig om zoveel mogelijk mensen aan het werk te houden of zo snel mogelijk weer in een baan te krijgen.
- Naast deze economische impact, leidt de corona pandemie ook tot vragen over de gezondheid in de regio. De impact van de Q-koortssituatie speelt daarin ook een rol. De relatie tussen luchtkwaliteit en gezondheid wordt onderzocht. Het maakt de urgentie om te investeren in een duurzame toekomst nog groter. Met de Regio Deal kan een impuls gegeven worden om extra en sneller in te zetten op de transitie naar een circulaire landbouw, klimaatadaptatie en de energietransitie.
- De urgentie van de vele transitie die gaande zijn in de regio maakt dat Noordoost-Brabant niet terug kan en wil naar het 'oude normaal'. De corona pandemie heeft duidelijk gemaakt dat de reeds ingezette transitie moeten worden doorgezet en omarmd om het wonen, leven en werken in Noordoost-Brabant gezond, veilig, duurzaam, leuk en toekomstbestendig te maken. Het op korte termijn verminderen van emissies is urgent voor een gezondere leefomgeving voor mens en dier. Daarnaast vraagt een toekomstbestendige landbouw in de regio om het sluiten van kringlopen met minder impact op milieu en klimaat, en om het ontwikkelen van duurzame verdienmodellen. De coronacrisis biedt ook kansen om in gang gezette veranderingen te versnellen, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt en ten aanzien van duurzaamheid. Synergiekansen op al deze thema's worden actief gezocht en benut. Hierbij wordt aangesloten op het advies van de planbureaus⁸ om bij het herstelbeleid de brede welvaart als afwegingskader te hanteren en de korte termijn te verbinden met de lange termijnvraagstukken.
- Deze urgentie vergt een sterker regionaal samenspel, waarbij het tegelijkertijd zaak is om de kwaliteit van het wonen en leven en de sociale verbondenheid in de regio en met name in de kernen te behouden.

Waarom rol voor het Rijk?

- De brede welvaart in de regio Noordoost-Brabant wordt op vele aspecten bedreigd: sociaal, economisch en ecologisch. De coronacrisis heeft daar nog een schepje bovenop gedaan. Er is sprake van een meervoudige problematiek die de regionale draag- en daadkracht te boven gaat. Daarom sluiten de Partijen deze Regio Deal. Door elkaars kennis en kunde in te zetten kunnen Rijk en Regio van elkaar leren zowel door maatwerk te bieden in de regio als oplossingen te vinden voor de grote nationale transitie die aan de orde zijn.

---

⁸ <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2020/05/28/planbureaus-vanuit-brede-welvaart-naar-oplossingen-coronacrisis-kijken>

- Daarnaast biedt de Regio Deal kansen voor vernieuwing en verbinding in de aanpak van problemen. Zo lopen er veel initiatieven die nog onvoldoende tot uitvoering komen of te geïsoleerd worden aangepakt. Door het schaalniveau te vergroten van lokaal naar regionaal en/of nationale aanpak zijn betere oplossingen mogelijk.
- De Regio Deal stimuleert tot intensievere samenwerking en van overleggen naar echt samen werken tussen verschillende overheidslagen, bedrijfsleven en maatschappelijke partners.
- Met de Regio Deal kan een brede beweging in gang worden gezet, in partnerschap tussen Rijk, provincie, Regio en andere stakeholders, die ook na de periode waarop de Regio Deal betrekking heeft een vervolg krijgt. Een impuls naar een meer integrale aanpak, die ook de oplossing kan bieden voor de grote nationale opgaven. In de regio komt alles samen!

Komen het volgende overeen:

Ambitie, doel, beoogde resultaten en aanpak Regio Deal Noordoost Brabant

Artikel 1 – Ambitie

Partijen streven met elkaar naar het versterken van de leefbaarheid en brede welvaart in Noordoost-Brabant. Een regio met het perspectief van vitale dorpen en steden. Met een leefbaar en gewaardeerd platteland. Met bedrijvigheid die kan inspelen op de wensen vanuit markt en maatschappij. Een regio waar mensen graag naar toe komen én blijven en zijn voorbereid op het werk en de banen van morgen.

Artikel 2 - Doelen

Partijen hebben de doelen om deze ambitie te realiseren samengevat in drie pijlers: 'Goed leven', 'Fijn wonen' en 'Anders werken'. Partijen kiezen ervoor om op alle drie de pijlers tegelijk in te zetten. Door deze integrale aanpak zorgen de pijlers samen voor een kantelpunt:

1. *Goed leven – verbeteren van het leefklimaat*
Partijen geven een impuls aan de leefbaarheid en vitaliteit van het mozaïek van steden, dorpen en het platteland dat Noordoost-Brabant zo kenmerkt door te zorgen voor voldoende voorzieningen en ontwikkelmogelijkheden voor inwoners van de regio. Partijen zetten een koers uit voor mkb'ers, scholen en organisaties op weg naar het werken van morgen. Want door de transities verdwijnen er banen en komen er nieuwe bij die vragen om nieuwe vaardigheden. En met de juiste faciliteiten blijft het talent en daarmee bedrijvigheid voor de regio behouden.
2. *Fijn wonen – slim inrichten van de leefomgeving*
Klimaatverandering, energietransitie, bereikbare voorzieningen en de omslag naar kringlooplandbouw vragen om een andere inrichting van de leefomgeving in de regio. Voor Partijen is het verbeteren van de kwaliteit van lucht, water en bodem een fundament voor een fijn en gezond woon- en (ver)blijf klimaat. Met nieuwe manieren van voedsel produceren, die in balans zijn met mens, dier en omgeving, leggen Partijen de basis voor een leefomgeving met een duurzaam perspectief.
3. *Anders werken – ontwikkelen van een economisch perspectief*
Partijen bevorderen de omslag naar voedselketens die precies, circulair, waardevol en verbonden zijn. Partijen helpen nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen in de agrifood door de slimme toepassing van nieuwe kennis en (digitale) technologieën, die helpen om kringlopen te sluiten. Door hechte samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden creëren Partijen nieuwe bedrijvigheid. Partijen willen zo een positieve impuls geven aan de economie én aan een gezonde en fijne woon- en leefomgeving.

Partijen doen het samen

Boeren, startende ondernemers, werknemers, werkgevers, onderzoekers, bestuurders, inwoners, opleiders en vele anderen zetten samen hun schouders onder het welzijn en welvaart in Noordoost-Brabant. Bij de uitvoering van de Regio Deal krijgen zij uitdrukkelijk een rol. Deze aanpak leidt tot verdere versnelling, verbinding en vermenigvuldiging, tot een beweging die ook na deze Regio Deal zal door gaan. Regio en Rijk, in samenwerking met de provincie die de Regio Deal ondersteunt, trekken zoveel mogelijk samen op als ware er één overheid voor de leefbaarheid en brede welvaart in Noordoost-Brabant.

Er is nú ondersteuning en sturing nodig om de brede welvaart op alle aspecten op niveau te houden en te versterken. Partijen willen hiermee alert en adequaat inspelen op de gevolgen van de transitie die ogenschijnlijk langzaam, maar relatief snel plaatsvinden

Samen bouwen Partijen aan een vitale regio waar mensen en bedrijven graag naar toe komen én blijven. Met wendbare en weerbare inwoners en bedrijven, klaar voor de banen van de toekomst. En waar het maken van voedsel, de economische kracht van de regio, opnieuw een gewaardeerd onderdeel is van wonen, leven en werken. Een regio om trots op te zijn!

Artikel 3 – Actielijnen en beoogde resultaten

Binnen de pijlers *Goed leven*, *Fijn wonen* en *Anders werken* zijn in totaal 15 samenhangende actielijnen onderscheiden die in een programmatische aanpak zijn uitgewerkt. Hieronder staan de actielijnen (en programma's) in relatie tot de drie pijlers beschreven met daarbij welke resultaten zijn beoogd om de doelen te realiseren.

Artikel 3a – Actielijnen en beoogde resultaten pijler 1 Goed leven

Noordoost-Brabant wil een regio zijn waar het 'Brabantse leven goed is'. Waarin inwoners naar elkaar omkijken en elkaar waarderen. Gekenmerkt door een mozaïek van sterke en compacte steden en dorpen met een aantrekkelijk en complementair voorzieningenaanbod en met een vitaal platteland. Ambacht en traditie, met name in het maken van voedsel, zijn gekoppeld aan moderniteit, circulariteit en respect voor de natuurlijke omgeving. Het bewustzijn hiervoor wordt al van jongs af aan aangewakkerd. De regio biedt perspectief voor (jong) talent en investeert in leven lang ontwikkelen om flexibel in te spelen op nieuwe manieren van werken in traditioneel sterke sectoren als de landbouw, voedingsindustrie, logistiek, bouw en handel. En in de verbinding van agrifood met ICT, data en energie. Zoveel mogelijk mensen die willen en kunnen werken, zijn aan de slag. Onderdeel hiervan is aandacht voor huisvesting, arbeidsmarktproblematiek en integratie van arbeidsmigranten. In de van oudsher sterke sociale netwerken nemen inwoners zelf initiatieven om het landelijk gebied leefbaar, bereikbaar en veilig te houden. Inwoners voelen zich betrokken en ervaren ruimte voor eigen initiatief.

Partijen beogen binnen de pijler *Goed leven* de volgende resultaten te behalen per actielijn:

Actielijn 1.1 Goed Leven – de leefbaarheid in het landelijk gebied en de kleine kernen

- Doel van deze actielijn en sleutelprogramma is regionale binding te versterken door beweging van onderop verder aan te jagen. Dit programma verloopt langs drie lijnen: het activeren van bewoners tot eigen initiatief ('kernendemocratie'), het stimuleren en ondersteunen van een beweging van onderop die vooral 'doe'-projecten entameert op het gebied van welzijn en leefbaarheid ('Goei Leven') en een sociaal-economische lijn die vooral de gevolgen van de sanering en transitie in de landbouw in diverse kernen wil verzachten dan wel in goede banen leiden. Deze lijnen kennen ieder hun eigen governance. Deze 'Land van Cuijk methode' wordt op diverse locaties en in verschillende samenwerkingsverbanden in het landelijke gebied toegepast. Hiermee worden inwoners in kleine kernen geactiveerd om samen met de overheid, maatschappelijke organisaties, het onderwijs en ondernemers op te trekken. Een interactieve en een bottom-up aanpak vanuit de 'streekholders'.
- Beoogde resultaten zijn onder meer het opzetten en faciliteren van burgerparticipatie-programma's in 12 kernen met betrokken streekholders, het verbinden en delen van kennis en ervaringen en overdraagbaar maken van die kennis en ervaringen naar andere regio's.

Actielijn 1.2 Transformatie centra middelgrote steden

- De verschillende steden in de regio Noordoost-Brabant werken momenteel allemaal aan een transformatie-agenda door het terugdringen van het aantal detailhandel- en horecameters, aan nieuwe afbakening van het centrumgebied, een herinrichting van de openbare ruimte en routing om de leefbaarheid op peil te houden, en aan nieuwe concepten van wonen en werken in de centra. Doel van deze actielijn is om op basis van de stedelijke ontwikkelstrategieën te komen tot praktische afstemming van overkoepelende thema's. Een afstemming die gebaseerd is op de bestaande regionale detailhandelsvisie, de lessen uit het kennistraject 'Midsize Utopia' van Platform 31⁹ de verschillende leergangen rondom detailhandel, de woonopgave in de regio, de aanpak van leegstand, de energie-opgave en de uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie.
- Beoogde resultaten zijn een start maken met een gezamenlijke afstemming tussen de steden als basis voor de transformatieprocessen in de verschillende centra en lokaal doorwerking daarvan in praktische resultaten als minder m² detailhandel, meer bezoekers en meer wonen.

Actielijn 1.3 Van internationale medewerkers naar nieuwe Nederlanders

- Doel van deze actielijn is om te komen tot verscherpt inzicht en draagvlak voor een integrale en regionale aanpak rond arbeidsmigranten en hun huisvesting. Vanuit deze Regio Deal willen Rijk en Regio dit samen oppakken en in een stroomversnelling krijgen. De Regio vraagt in deze fase vooral ondersteuning in kennis en kunde vanuit het Rijk.
- Beoogde resultaten zijn onder meer regionale afspraken over arbeidsmigranten en huisvesting en het verkennen van de mogelijkheden om te komen tot een regionaal servicepunt of begeleidingscentrum.

Actielijn 1.4 Vitale voorzieningen

- Doel van deze actielijn is het bereikbaar houden van voorzieningen in het landelijk gebied door data om te zetten naar informatie op basis waarvan slimme beleidskeuzes kunnen worden gemaakt. Gelet op het bovenlokale en verkennende karakter van deze actielijn pakt de Regio dit zelf op.
- Beoogde resultaten zijn onder meer het ontwikkelen van een dashboard als basis voor quick wins op het gebied van bereikbaarheid en dit uit te breiden met informatie over diverse manieren van verplaatsingen door het koppelen van diverse gegevens zoals parkeergegevens gekoppeld aan herkomst of gegevens van deelfietsen en laadpalen.

Actielijn 1.5 Voedseleducatieplan

- Doel van deze actielijn is het stimuleren van gezondere eetgewoonten van jongeren door het voedselbewustzijn te vergroten via basisscholen.
- Beoogde resultaten zijn op 3 locaties geven van voedselonderwijs in samenwerking met retailers, voedselproducenten en -verwerkende bedrijven. Deze manier van onderwijs geschikt maken voor verdere opschaling door op nog eens ca. 10 locaties in heel Noord-Brabant deze vorm van onderwijs getest te hebben. De uitvoering van deze actielijn gebeurt in nauwe afstemming met twee andere regio's (Food Valley en Venlo) waarmee wordt samengewerkt.

Actielijn 1.6 Klaar voor banen van nu en de toekomst

- Doel van deze actielijn is het realiseren van een veerkrachtige en inclusieve arbeidsmarkt in de regio Noordoost-Brabant, zodat bedrijven en hun werknemers zijn voorbereid op de banen van nu en de toekomst en talent ontwikkeld en behouden blijft. Met een aanpak langs de 3 sporen talent behouden, talent ontwikkelen en talent benutten worden bedrijven, werknemers, werkzoekenden (waaronder ouderen en laaggeletterden) en jongeren voorbereid op banen van de toekomst. De actielijn richt zich op actuele generieke thema's die op de arbeidsmarkt spelen en is gericht op banen en mensen in het agrofoodcomplex (de agrofoodketen en gelieerde sectoren) en de landbouw sector.

---

⁹ <https://www.platform31.nl/publicaties/magazine-midsize-nl>

- Beoogde resultaten zijn (in totaal) onder meer impact talent behouden voor 225 bedrijven en - 2000 werknemers met een minimum van 175 bedrijven en 1500 werknemers, impact talent ontwikkelen voor 1200 mensen met een minimum van 400 en impact talent benutten met minimaal 300 werkzoekenden duurzaam aan het werk en minimaal 500 jongeren een betere start op de arbeidsmarkt.
- Onderdeel van de actielijn is ook het programma SPARK Makers Zone gericht op het voorbereiden van jongeren en studenten op banen op het gebied van innovatief circulair bouwen en het realiseren van techniekoriëntatie programma's voor werkzoekenden uit specifieke doelgroepen voor het betreden van de arbeidsmarkt. Daarnaast kunnen medewerkers van mkb-bedrijven gebruik maken van de Makers Zone en hiermee nieuwe vaardigheden ontwikkelen voor zichzelf en nieuwe werkprocessen en producten voor hun werkgever.

Actielijn 1.7 Handelingsperspectief voor boeren in crisis

- Doel van deze actielijn is om boeren en ondernemers zelf nieuwe oplossingen te laten bedenken voor de uitdagingen in de transitie naar kringlooplandbouw en deze succesvol uit te laten voeren.
- Beoogd resultaat is het opzetten van 3 tot 5 groepen van 6 boeren die samen aan de slag gaan, ondersteund door coaches, ervaringen uitwisselen gedurende 2 jaar en verslag doen van hun resultaten.

Artikel 3b – Actielijnen en beoogde resultaten pijler 2 Fijn wonen

Noordoost-Brabant wil een regio zijn waar het fijn is om te (ver)blijven. Een regio van beter in plaats van meer. Waar inwoners zelfredzaam en weerbaar zijn tegen en verloedering, ondermijning en drugscriminaliteit stevig worden aangepakt. Waar leegstaande stallen hebben plaatsgemaakt voor nieuwe voorzieningen. De herschikking van vrijgekomen gronden zorgt voor vitalisering van het buitengebied en verbetering van de leefbaarheid. Een regio met een toekomstbestendige keten van boer tot bord die weer in balans is met mens, dier en omgeving. De regio wil hierin een voorbeeld zijn met haar nationaal erkende proeftuin in de Peel waar boeren de ruimte krijgen om de omslag te maken naar kringlooplandbouw. In de regio is de opgewekte energie duurzaam en stad en land klimaatrobust. De goede kwaliteit van lucht, water en bodem vormen de basis voor een fijn en gezond woon- en (ver)blijfklimaat in de regio.

Partijen beogen binnen de pijler *Fijn wonen* de volgende resultaten te behalen per actielijn:

Actielijn 2.1 Vitalisering buitengebied - puzzelen met ruimte

- Doel van deze actielijn is om ruimte te maken voor een herinrichting van het landelijk gebied waardoor bewoners minder hinder krijgen van geur en emissies, hun gezondheid verbetert, de veiligheid en weerbaarheid toeneemt, voorzieningen behouden en bereikbaar blijven, ondernemers in staat worden gesteld te ondernemen volgens de principes van kringlooplandbouw en slimme koppelingen worden gemaakt met mogelijkheden voor klimaatadaptatie en duurzame energieopwekking. Hierbij wordt een vernieuwende, integrale procesaanpak gevolgd, gekoppeld aan acht gebiedsprocessen in het landelijk gebied. Elk gebiedsproces kent daarbij eigen accenten.
- Beoogde resultaten zijn onder meer het opzetten van een operationeel 'koppelteam' dat ondersteunt in het herkennen en benutten van slimme koppelingen (ruimtelijke arrangementen) in die gebiedsprocessen vanuit diverse overheidslagen (als één overheid) voorziet in advies en kennis van verschillende disciplines aan alle betrokkenen in die gebiedsprocessen en ondersteunt in complexe gebiedsdialogen. Het koppelteam beschikt over een budget om, waar nodig, die ruimtelijke arrangementen aan te jagen en te stimuleren. Dit leidt tot minimaal 8 versnellingen in onderdelen van lopende gebiedsprocessen en minimaal 8 slimme koppelingen tussen verschillende ambities in lopende gebiedsprocessen.

Actielijn 2.2 Versterken buitengebied – versterken omgevingskwaliteit en weerbaarheid (de 'Boekelmethode')

- Doel van deze actielijn en sleutelprogramma is om leegstand van vrijkomende agrarische bebouwing aan te pakken en daarmee verloedering en ondermijning in het buitengebied tegen te gaan. Door de inzet van intensieve, participatieve gebiedsprocessen in buurtschappen/bebouwingsconcentraties en het buitengebied worden alternatieve bestemmingen bedacht en ontworpen voor leegstaande of leegkomende agrarische bebouwing en wordt overtollige bebouwing gesloopt. Doel is daarbij steeds om te komen tot een verbetering van de omgevingskwaliteit op de plek en omgeving van de agrarische bebouwing en in de buurtschappen/bebouwingsconcentraties. Belangrijk onderdeel in die gebiedsprocessen vormt het weerbaar maken van bewoners tegen criminele invloeden.
- Beoogde resultaten zijn het opstarten van 10 tot 14 gebiedsprocessen in 7 gemeenten, het tegelijkertijd uitrollen van een aanpak tegen ondermijning met leerervaringen voor de hele regio, het slopen van 150.000 m² agrarische opstallen en de vorming van een fonds voor een programmatische aanpak. Het vullen van het fonds zelf valt buiten de middelen van de Regio Deal en gaat via de stimuleringsbijdragen uit de Ruimte-voor-Ruimte regeling (rood voor rood/groen). De beoogde kavels voor deze regeling zijn ook het resultaat van deze gebiedsprocessen.

Actielijn 2.3 AgroProeftuin De Peel

- Doel van deze actielijn en sleutelprogramma is het realiseren van een 'fieldlab' waar innovatieve initiatieven en projecten die een bijdrage leveren aan de omslag naar kringlooplandbouw in de praktijk kunnen worden gebracht. Initiatieven met impact niet alleen voor de koplopers in deze transitie maar ook voor andere ondernemers, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en beleidsmakers. Hierbij worden onder meer instrumenten ingezet als een voucherregeling voor ondernemers, lokaal verankerde en door boeren, inwoners en overheden vertrouwde monitoring en kennisverspreiding. In Agroproeftuin De Peel komen verschillende opgaven bij elkaar en vindt afstemming plaats met andere opgaven als IBP Vitaal Platteland en de ontwikkeling als voorlopig NOVI-gebied De Peel en de omgevingsagenda Brabant en Limburg. De middelen vanuit de Regio Deal en die vanuit het IBP Vitaal Platteland worden daarbij integraal ingezet.
- Beoogde resultaten binnen de drie hoofdonderdelen Ontwikkelen & Innoveren, Meten & Weten en Leren & Delen zijn onder andere: 1) het ontwikkelen en uitvoeren van een voucherregeling kringlooplandbouw, het realiseren van innovatieprojecten via experimenteerruimte, proeflocaties en/of budget en het aanjagen hiervan door middel van thematische clustervorming en programmering van bijeenkomsten; 2) monitoring en uitwerking van een systeemaanpak voor experimenten, pilots voor publieke sensorinfrastructuur voor lucht, water en bodem, en een monitorings- en datasysteem; 3) conceptontwikkeling of een haalbaarheidsstudie voor een zelfstandige bezoekersfaciliteit in het gebied en in samenwerking met kennispartners ontwikkelen van communicatiemiddelen en trainingsmateriaal.

Artikel 3c – Actielijnen en beoogde resultaten pijler Anders werken

Noordoost-Brabant wil een toonaangevende agrifood regio zijn waar het voedsel van vandaag en morgen wordt geproduceerd. Innovatief, creatief en concurrerend. Duurzaam en meer in harmonie met natuur en omgeving. Een koploperregio met een open innovatiesysteem, waarin ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen samenwerken aan de voedselsystemen van de toekomst. Waar de verbinding tussen agrifood en high tech zorgt voor de ontwikkeling en toepassing van slimme innovaties gericht op het sluiten van kringlopen, het tegengaan van verspilling en het realiseren van nieuwe verdienmodellen. Hiermee geeft de regio concreet vorm aan circulaire economie. Deze andere manier van werken zorgt voor nieuwe bedrijvigheid en nieuwe werkgelegenheid en daarmee voor een nieuw economisch perspectief voor de regio.

Partijen beogen binnen de pijler *Anders werken* de volgende resultaten te behalen per actielijn:

Actielijn 3.1 Agrifood Innovation

- Doel van deze actielijn en sleutelprogramma is de doorontwikkeling van de agrifoodsector door het realiseren van systeemsprongen. Het gaat hierbij om een platform en het benodigde ecosysteem te realiseren om de in Noordoost-Brabant sterk geconcentreerde agrifoodketen te transformeren, het ecosysteem toekomstbestendig te maken en zo de brede welvaart in de regio duurzaam te versterken. AgriFood Innovation ontwikkelt businesscases, faciliteert en ondersteunt om de juiste consortia, kennis en financiering te verkrijgen. Gestart zal worden met het ontwikkelen en ondersteunen van de businesscases 'Autonome Akker' en 'Slimmer Telen' als onderdeel van de systeemsprong Slimme Gewasketen. Binnen de systeemsprong Slimme Varkensketen wordt gestart met de businesscases 'Kwaliteit' en 'Diergezondheid'.
- Beoogde resultaten binnen de systeemsprong Slimme Gewasketen zijn onder meer (in streefgetallen) het realiseren van een Autonome akker met ca. 10 aangesloten boeren en 5 hightech bedrijven, het ontwikkelen van robots, en het opzetten van expertteams voor het valideren per teelt en het valideren van de technische onderhoudbaarheid. Binnen de keten Slimmer Telen wordt samen met tientallen telers een dashboard ontwikkeld en een basiscursus programma slimmer telen breed uitgerold in de regio. Binnen de systeemsprong Slimme Varkensketen (ketenprojecten Sturen en sorteren op kwaliteit en het verbeteren van het niveau van diergezondheid) wordt een haalbaarheidsstudie gedaan. Ook worden vervolgstappen bepaald binnen de Slimme Varkensketen voor betere verdienmodellen en diergezondheid.

Actielijn 3.2 Ontwikkel- en Expertisecentrum voor duurzame eiwitten (ODE)

- Doel van deze actielijn is om te onderzoeken en te concretiseren op welke manier innovatie in de keten van duurzame eiwitproductie versneld en versterkt kan worden. Met een haalbaarheidsstudie wordt verkend welke mogelijkheden daarvoor zijn in het bieden van praktijkgerichte onderzoeks-, test-, demo- en ontmoetingsfaciliteiten en hoe de inbedding daarvan plaats kan vinden in een op innovatiegerichte infrastructuur bij kennis- en onderzoeksinstituten en het bedrijfsleven in de regio.
- Beoogd resultaat is de haalbaarheidsstudie en het op basis daarvan bepalen en zetten van mogelijke vervolgstappen door de beoogde partners.

Actielijn 3.3 Circulair Food Center

- Doel van deze actielijn in Meierijstad en in Oss is om Nederland tot koploper en mondiaal voorbeeld te maken als het gaat om circulaire en innovatieve ketens van voedsel en voedselverpakkingen. Hiermee wordt een stevige bijdrage geleverd aan het verspillingvrij produceren en vermarkten van voedsel door internationaal en nationaal opererende bedrijven. Ambitie is het verminderen van voedselverspilling in de deelnemende ketens (in 2023 15% minder; dit vanuit de langere termijn ambitie om voedselverspilling in Nederland in 2030 met 50% te voorkomen of te verminderen en reststromen te verwaarden). Daarnaast is het doel om in 2023 het gebruik van plastic in voedselverpakkingen met 15% terug te brengen in deelnemende ketens en voedselverpakkingen recyclebaar te maken
- Beoogde resultaten zijn: 1) het realiseren van 10 circulaire businesscases in de voedselketen; 2) tenminste 20 onderwijsprogramma's in diverse vormen door middel van structurele samenwerking met onderwijsinstellingen als Avans, Grow Campus, HAS Den Bosch, JADS, Talentencampus Oss, Technasia en WUR; 3) tenminste 10 onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma's met betrekking tot circulaire innovatie rond voedsel en voedselverpakkingen in samenwerking met het bedrijfsleven en betrokken stakeholders; 4) een actief en gecommiteerd ecosysteem met 200 aangesloten bedrijven/stakeholders ter voorkoming en vermindering van voedselverspilling en ter bevordering van circulaire business cases/voedselketens; 5) het realiseren van 3 mkb clusters met 30 bedrijven die de ambitie hebben om circulaire en innovatieve ketens van voedsel en verpakkingen te komen.

Actielijn 3.4 GreenTech Park Brabant

- Doel van deze actielijn is het realiseren van een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven en kennisinstellingen gericht op het ontwikkelen en toepassen van technologie om biologische reststoffen te verwaarden, in het bijzonder populierenhout uit de regio voor de bouw. Onderdeel is het ontwikkelen van een participatieve en gebiedsgerichte aanpak passend bij de nieuwe omgevingswet en de ontwikkeling van een broedplaats voor innovatieve startups (de 'Incubator').
- Beoogd resultaat is zicht te hebben op de mogelijkheden voor een dergelijke participatieve aanpak en op de mogelijkheden om populierenhout in te zetten in de bouw waaronder als praktisch resultaat de bouw van de 'Incubator'. Op basis van deze uitkomsten worden vervolgstappen bepaald en indien mogelijk reeds gezet.

Actielijn 3.5 Pilot Mestverwerking melkvee polder Oss

- Doel van deze actielijn is om de mogelijkheden te verkennen om bij één van de deelnemende melkveehouders in Oss een full scale monovergister van rundveemest te realiseren en daarin meerdere veehouders te laten participeren. Daarbij worden ook de lokale partners betrokken zoals het agrarisch collectief en inwoners.
- Beoogde resultaten zijn onder meer het formuleren van 'key performance' indicatoren voor onderbouwing van de businesscase, nemen van een besluit voor realisatie op basis van de uitkomsten en voldoende financiering, begeleiding van eventuele realisatie, opzetten van samenwerkingsverbanden en afzetmogelijkheden van energie en reststromen.

Actielijn 3.6 Datagedreven Agrifoodregio

- Doel van deze actielijn en sleutelprogramma is om het Platform 'Driven by Data', opgericht in 's-Hertogenbosch, op te schalen naar de gehele regio Noordoost-Brabant. Daarbij worden elementen toegevoegd op het gebied van onderzoek, netwerkvorming, business development en onderwijs. Onderdeel is het intensiveren van de focus op het 'cross over' gebied tussen Agrifood en Big Data door het realiseren van een wetenschappelijk onderzoekscentrum in combinatie met onderwijs en mkb-diensten binnen het bestaande Datalab Agrifood.
- Beoogde resultaten zijn onder meer het binden van ca. 400 jonge talenten aan de regio, het stimuleren van ca. 100 mkb-bedrijven om hun data te verwaarden, het stimuleren om ca. 100 mkb-bedrijven hun product-marktcombinaties te laten aanpassen, het realiseren van een breed inzetbare data-tools bibliotheek met shortlist van data-gerelateerde dienstenaanbieders, het laten groeien van de Driven-by-Data community van 120 naar 250 deelnemers en het structureel zichtbaar maken van die community via 6 halfjaarlijkse challenges, 2 jaarevents en een actieve centrumlocatie.

Artikel 4 – Inzet en aanpak

Partijen beogen een gecoördineerde beleidsmatige inzet om de beoogde resultaten van de Regio Deal Noordoost-Brabant te realiseren, waarbij de Regio uitvoering geeft aan de aanpak van de Regio Deal zoals uitgewerkt in dit artikel.

Samenwerking en partnerschap

In de Regio Deal Noordoost-Brabant staat samenwerking en partnerschap centraal:

- De manier van samenwerken in de regio Noordoost-Brabant is gericht op het versterken van partnerschap:
  - tussen het bedrijfsleven, de kennis- en onderwijsinstellingen en de overheden
  - tussen het Rijk, provincie Noord-Brabant en de gemeenten en waterschappen in Noordoost-Brabant
  - en dit alles steeds in interactie met de inwoners.
- Partijen zoeken op de overkoepelende en gerelateerde thema's naar samenwerking, onderlinge versterking en synergie. Thema's zoals kringlooplandbouw, gebiedsgerichte aanpak leefomgeving, innovatie in het mkb, arbeidsmarkt van de toekomst, circulaire economie, klimaat en de regionale energiestrategie.

- Onderlinge versterking van de inzet en het beleid van Partijen kan plaatsvinden door onder meer het delen van kennis, beleidsinformatie en netwerken, een gezamenlijke aanpak daar waar mogelijk van belemmeringen in regelgeving, inzet van instrumenten voor innovatie en klimaatopgaven, het betrekken van organisaties zoals de regionale ontwikkelingsmaatschappijen en opschaling van best practices voor het mkb.
- Met de Regio Deal wil de Regio ook structureel de onderlinge samenwerking en resultaatgerichtheid versterken in de regio Noordoost-Brabant. Niet alleen binnen de regio maar ook met de provincie Noord-Brabant en het Rijk.
- Tijdens de totstandkoming van deze Regio Deal is interactie alleen online mogelijk gebleken als gevolg van de corona-pandemie. Tijdens de uitvoering willen de betrokkenen elkaar vooral ook opzoeken, want juist die interactie leidt tot vernieuwing en samenwerking. De ambitie is om met de Regio Deal met name te richten op versnellen, versterken en vermenigvuldiging van kansrijke initiatieven en processen.
- Als beleidsinstrumentarium wordt een uitgebreide mix ingezet. Naast procesmanagement gericht op interactie en participatie worden door de Regio ook financiële prikkels gehanteerd bij een aantal op innovatie gerichte projecten. Zoals het inzetten van vouchers zodat belanghebbenden gebruik kunnen maken van ondersteuning en meetbaar wordt of er behoefte is aan een dergelijk instrument en of er ook daadwerkelijk gebruik van wordt gemaakt en resultaat oplevert.
- Tegelijkertijd wordt er in de aanpak verbinding gezocht met reguliere beleidsontwikkeling en uitvoering, zoals via gebiedsgerichte projecten, de Ruimte-voor-Ruimte regeling van de provincie Noord-Brabant en rijksbrede trajecten en programma's zoals IBP Vitaal Platteland, voorlopig NOVI-gebied en omgevingsagenda Brabant en Limburg, de Landbouwvisie, circulaire economie en de energietransitie.

Samenhangende aanpak in drie pijlers

- Goed leven, Fijn wonen en Anders werken zijn de drie pijlers in de meervoudige programmatische aanpak van de Regio Deal Noordoost-Brabant. Binnen elke pijler is de aanpak uitgewerkt in samenhangende actielijnen. De pijlers zijn zo gekozen omdat deze door hun onderlinge samenhang het meeste bijdragen aan het realiseren van de ambitie om de onbalans in het gebied aan te pakken. Sociaal, ecologisch en economisch. In de aanpak en uitvoering zijn ze dan ook met elkaar verbonden:
  - In pijler 1 *Goed leven* staat de leefbaarheid en de inwoner, boer en ondernemer in de streek (de 'streekholder') centraal. Investerings in wonen en leefbaarheid zowel op het platteland als in de steden kunnen de negatieve impact van krimp en de transformatie van de landbouw wegnemen en een aanjager zijn voor investeringen in het sociale domein.
  - In pijler 2 *Fijn wonen* staat de omgeving centraal: een aantrekkelijke omgeving om in te wonen met oog en aandacht voor milieu, gezondheid en veiligheid. Hierbij hoort ook de aanpak van ondermijning die bijdraagt aan de leefbaarheid (ook in pijler 1) door een aantrekkelijk leefmilieu en veilig ondernemen. Het herinrichten met groene functies versterkt het ecosysteem en de gezondheid, biedt kansen voor groen ondernemen en stappen op weg naar duurzame kringlooplandbouw.
  - In pijler 3 *Anders werken* staat werken op een andere manier centraal. Door duurzame innovaties te stimuleren worden nieuwe verdienmodellen en businesscases voor de toekomst gecreëerd. Hierbij is ook de koppeling met goed onderwijs, high tech, data science en ICT van belang. Hiermee raakt de inzet in deze pijler weer aan pijler 1 door het verbeteren van het perspectief op werk voor inwoners en het aanbod koppelen aan de vraag vanuit het regionale bedrijfsleven. Door dit samen met de inwoners in de regio op te zetten en uit te voeren wordt gebouwd aan een groter zelfbewustzijn en eigen handelingsperspectief.
- Een integrale aanpak leidt ertoe dat op verschillende thema's in samenhang gewerkt wordt aan oplossingen. Hierdoor en door de samenwerking tussen Regio en Rijk in Noordoost-Brabant komt een vliegwiel op gang met de inwoners als middelpunt.

Actielijnen binnen de pijlers

- De aansturing van de uitvoering van de Regio Deal vindt plaats via een gecoördineerde, programmatische aanpak waarbij een strakke sturing op voortgang wordt gecombineerd met het leggen van verbinding en kennisuitwisseling tussen actielijnen zowel binnen de pijlers als over de drie pijlers heen. Dit gebeurt zowel ambtelijk als bestuurlijk. Daarbij spelen ook de programmaleiders en alliantiemakelaars een belangrijke stimulerende en verbindende rol.
- Alle voorgestelde actielijnen ondersteunen in samenhang met elkaar de brede aanpak gericht op de regionale opgaven. Tussen de verschillende actielijnen is echter wel een onderscheid te maken in hun bijdrage aan het realiseren van de opgave. Binnen elke pijler hebben één of meer actielijnen een sleutelfunctie. Dit zijn de dragende actielijnen met de grootste regionale impact en uitstraling. Samen met actielijnen die meer breed ondersteunen en een stimulerende en faciliterende functie hebben, zoals de actielijn over de arbeidsmarkt, zorgen zij voor de synergie tussen de pijlers en voor de samenhang binnen de pijlers. Alle andere actielijnen kennen net als de sleutelprogramma's en ondersteunende programma's een integrale aanpak en zijn onderling verbonden, maar zijn wat scope of stadium van ontwikkeling betreft nog minder ver dan de sleutelprogramma's. Ze zijn echter wel kansrijk en kunnen in korte tijd tot wasdom komen. Van deze actielijnen zijn er twee die de Regio zelf oppakt met eigen middelen (actielijnen 1.3 en 1.4). Deze actielijnen worden ook in het overzicht genoemd omdat ze van de energie en dynamiek die de samenwerking binnen de deal genereert, gebruik maken en benutten.

Artikel 4a – aanpak pijler 1 Goed leven

- De aanpak krijgt vorm door een interactieve, bottom-up benadering vanuit de 'streekhouders'. Dit zijn inwoners, boeren en andere ondernemers uit de regio die meedenken en meewerken aan de gebiedsprocessen en -ontwikkeling. Door voorzieningen op orde te brengen en daarbij ook aandacht voor arbeidsmigranten, wordt de leefbaarheid van de regio versterkt. Met ontwikkeltrajecten op gebied van leven lang leren krijgen jong en oud een beter perspectief op werk.

Actielijn 1.1 Goed Leven – de leefbaarheid in het landelijke gebied en de kleine kernen

- Om de verbondenheid in de kernen en de lokale democratie te versterken kan het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie (www.lokale-democratie.nl), een programma van, voor en door gemeenten, op initiatief van BZK, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en beroeps- en belangenverenigingen, kennis en ondersteuning leveren. Instrumenten in dit programma zijn bijvoorbeeld een quick scan lokale democratie, het uitdaagrecht ('Right to Challenge'), digitale lokale democratie, versterking van de positie van de volksvertegenwoordiging en van inwoners in de energietransitie.
- Samen met JenV, de provincie Noord-Brabant, het RIEC Brabant Zeeland, het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) en het Platform Veilig Ondernemen (PVO) verkent de Regio bredere mogelijkheden voor het versterken van de weerbaarheid op het gebied van leefbaarheid en veiligheid. Dit gebeurt niet alleen in het kader van deze actielijn maar ook in samenhang met actielijn 1.2 en 2.2, de interbestuurlijke Actie-Agenda Vakantieparken en de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten. In de komende periode zal met de projectleiders en aanjagers van deze actielijnen en andere betrokken partners in de aanpak van ondermijning worden gekeken naar integraliteit, samenhang, samenwerking en versterking op dit thema. Bij de uitwerking van deze samenhang zal nader worden bekeken naar de benodigde aanvullende capaciteit, middelen en mogelijkheden voor extra financiering.

Actielijn 1.2 Transformatie centra middelgrote steden

- EZK zorgt voor kennisdeling vanuit de Retailagenda voor deze actielijn. Daarnaast zal de Regio zich aansluiten bij het initiatief Retailand waar EZK samen met andere landelijke en regionale partners in participeert en waar veel kennis en ervaring is opgedaan met soortgelijke opgaven.

- Samen met JenV zal de Regio verkennen hoe veiligheid, weerbaarheid en ondermijning onderdeel kunnen gaan uitmaken van deze actielijn (zie ook actielijn 1.1 en 2.2.).

Actielijn 1.3 Van internationale medewerkers naar nieuwe Nederlanders

- Op initiatief van de Regio zal samen met BZK en SZW deze actielijn versterkt en verbreed worden. De Regio heeft behoefte aan inbreng van kennis en ervaringen vanuit BZK en SZW en andere regio's om deze problematiek daadwerkelijk in regionaal verband te kunnen oppakken. De Regio wil deze problematiek integraal aanpakken: huisvesting, arbeidsmarktproblematiek en de integratie van arbeidsmigranten. De bestuurlijke wil hiervoor staat in een bestuursopdracht, welke in 2019 in de regio is vastgesteld. Belangrijk is om nu de slag te maken dit om te zetten in acties en maatregelen. Ondersteuning vanuit het Rijk, provincie en anderen is daarbij nodig en gewenst. Ook de aanbevelingen van het recent aangestelde Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (Commissie Roemer) zullen hierbij worden betrokken. De intentie is dat de gemeenten in regionaal verband daarna gezamenlijk uitvoering geven aan de plannen.
- Voor nieuwe locaties zal minimaal worden aangesloten bij de vereisten van de keurmerken van de Stichting Normering Flexwonen en Agrarisch Keurmerk Flexwonen.

Actielijn 1.4 Vitale voorzieningen

- Voor deze actielijn zijn geen nadere afspraken.

Actielijn 1.5 Voedseleducatieplan

- LNV kan bij de aanpak van deze actielijn actief meedenken vanuit het Programma Jong Leren Eten en kennis en ervaring met de Regio delen.

Actielijn 1.6 Klaar voor banen van nu en in de toekomst

- De Regio werkt samen met EZK aan het onderdeel SPARK Makerszone. SPARK is een van de 43 smart industry fieldlabs binnen de Nederlandse Digitaliseringsstrategie van EZK.
- EZK kan met kennis en ervaring uit het mkb Actieplan en het Techniekpact aansluiten bij deze actielijn en vice versa leren van deze aanpak in de Regio Deal.

Actielijn 1.7 Handelingsperspectief voor boeren in crisis

- LNV bekijkt samen met de Regio of bij deze actielijn kan worden aangesloten bij het traject Toekomstbeelden en Design Thinking van LNV, waarbij ondernemers worden begeleid om naar hun eigen toekomst te kijken. Daarbij is de inzet om wederzijds te leren van opgedane kennis en ervaring.

Artikel 4b – aanpak pijler 2 Fijn wonen

- De aanpak krijgt vorm door participatie van inwoners en overheden die met elkaar samenwerken. Door ondermijning aan te pakken wordt de veiligheid in de regio vergroot. Herschikking en herinrichting van vrijgekomen landbouwgronden versterken de vitaliteit van het buitengebied. Door slimme verbindingen te maken tussen de transitieopgaven in landbouw, natuur en energie, ontstaat er ontwikkelruimte (fysiek, procesmatig) om de omgevingskwaliteit in brede zin te verbeteren.

Actielijn 2.1 Vitalisering buitengebied – puzzelen met ruimte

- Samen met LNV verkent de Regio of de resultaten van de verkenning Herallocatiefonds interessant zijn voor verdere acties. Ook zal er in dit kader gebruik gemaakt worden van de kennis die in samenwerking met het Rijk rondom actielijn 2.3 AgroProeftuin De Peel wordt opgedaan.
- De Peel is aangewezen als een voorlopig NOVI-gebied. Daarnaast is de regio Noordoost-Brabant onderdeel van het IBP Vitaal Platteland en is specifiek AgroProeftuin De Peel (zie actielijn 2.3) een van de gebieden waarin geëxperimenteerd wordt in het kader van de LNV-visie. Deze trajecten kunnen elkaar versterken mits hier goede afstemming over plaatsvindt. Tussen de Regio Deal en deze trajecten wordt samenhang gecreëerd door de betrokken overheidslagen (rijksoverheid, provinciale en gemeentelijke overheden en waterschap). Waar

dit meerwaarde heeft worden daarbij ook de andere drie regio's van de Peel (Zuidoost-Brabant, Noord-Limburg, Midden-Limburg). De Regio neemt hiertoe primair initiatief.

Actielijn 2.2 Vitalisering buitengebied – versterken omgevingskwaliteit en weerbaarheid

- Samen met JenV verkent de Regio hoe deze actielijn gekoppeld kan worden aan het plan van het Regionaal Expertise en Informatie Centrum Brabant Zeeland (RIEC) en het Platform Veilig Ondernemen (PVO) op het aanpakken van ondermijnende criminaliteit zoals met het Keurmerk Veilig Buitengebied. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) is daarbij voor de Regio één van de cruciale partners naast het RIEC en PVO om criminaliteit tegen burgers en bedrijfsleven te bestrijden (zie ook actielijn 1.1 en 1.2 onder pijler 1).

Actielijn 2.3 AgroProeftuin De Peel

- Zie ook actielijn 1.7 en 2.1 voor inzet door LNV

Artikel 4c – aanpak pijler 3 Anders werken

- De aanpak krijgt vorm via een ecosysteem waarin ondernemers, overheden en kennisinstellingen met elkaar samenwerken aan innovatieve manieren van voedsel maken. Daarbij worden ook inwoners betrokken. Binnen het ecosysteem worden nieuwe verdienmodellen ontwikkeld, met name door agrifood te koppelen aan hightech, ICT en data.
- De komende jaren ontwikkelt de Regio samen met IenW een regionale strategie voor circulaire economie om de kansen die er liggen op dit gebied ten volle te benutten.

Actielijn 3.1 Agrofood Innovation

- Samen met LNV werkt de Regio aan het mogelijk maken van grotere systeemspongen en innovaties in de agrofoodsector. Deze actielijn sluit nauw aan bij het topsectorenbeleid en bij het realiseren van de LNV-visie Waardevol en Verbonden op thema's als kringlooplandbouw, klimaat en energie.
- Samen met EZK verkent de Regio de mogelijkheden om op dit onderwerp meer landelijke afstemming en kennisdeling te organiseren gezien het grote aantal initiatieven zowel Europees, landelijk als regionaal. Met behulp van mogelijke inzet van de Rijksdienst van Ondernemend Nederland van EZK kan worden nagedacht over betere aansluiting op of samenhang van bestaande EZK-instrumenten en regionale instrumenten.

Actielijn 3.2 ODE Ontwikkel- en Expertisecentrum voor duurzame eiwitten

- Met LNV zal de inzet op deze actielijn worden afgestemd zoals het verder onderzoeken van de betekenis van luzerne voor kringlooplandbouw, het interesseren van ondernemers om te schakelen naar een ander bouwplan en te investeren in een weerbare bodem om de risico's van nitraatuitspoeling te verkleinen.

Actielijn 3.3 Circulair Food Center

- Samen met EZK (in afstemming met IenW) verkent de Regio hoe de aansluiting te realiseren met de rijksprogramma's voor circulaire economiestrategie en het Klimaatakkoord (versnellingshuizen) en bij bestaande initiatieven zoals bij Fontys en West-Brabant.
- LNV ondersteunt deze actielijn vanuit het programma Voedselverspilling bij het verspillingvrij vermarkten van voedsel door internationaal en nationaal opererende bedrijven en verminderen van verspilling in de deelnemende ketens aan dit programma.

Actielijn 3.4 GreenTech Park Brabant

- Voor deze actielijn zijn geen nadere afspraken.

Actielijn 3.5 Pilot Mestverwerking melkvee polder Oss

- Voor deze actielijn zijn geen nadere afspraken.

Actielijn 3.6 Datagedreven Agrifoodregio

- Samen met EZK stemt de Regio af hoe slimme koppelingen gelegd kunnen worden met het programma 'de mkb-Werkplaats' en de mkb deals van EZK.

2. Inzet middelen Regio Envelop voor uitvoering Regio Deal Noordoost-Brabant

Artikel 5 – Uitgangspunten

1. Partijen beogen een gecoördineerde beleidsmatige inzet van hun gezamenlijke financiële middelen op basis van de afspraken in deze Regio Deal Noordoost-Brabant. De Regio geeft met die middelen uitvoering aan de Regio Deal Noordoost-Brabant zoals het initiëren en/of realiseren van programma's en projecten en andere uitvoeringsactiviteiten in het kader van de ambitie, het doel, de beoogde resultaten en de aanpak van de Regio Deal Noordoost-Brabant zoals bedoeld in artikelen 1 tot en met 4. Op deze wijze zetten Partijen zich in om de regionale opgave van de regio Noordoost-Brabant te realiseren.
2. LNV reserveert maximaal € 10 miljoen inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als rijksbijdrage voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Pijler Goed leven	€ 2,555 miljoen
Pijler Fijn wonen	€ 3,950 miljoen
Pijler Anders werken	€ 3,195 miljoen
Uitvoeringskosten (VAT)	€ 0,300 miljoen
Rijksbijdrage totaal maximaal	€ 10,000 miljoen

3. De Regio reserveert minimaal een bedrag van in totaal € 9,965 miljoen aan regionale publieke cofinanciering voor uitvoeringsactiviteiten. Blijkens de verklaring van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant die aan deze Regio Deal is gehecht is de provincie bereid in totaal € 8,455 miljoen aan de Regio Deal bij te dragen. Daarmee is de totale regionale publieke cofinanciering voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid, volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling als volgt:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Pijler Goed leven	€ 6,805 miljoen
Pijler Fijn wonen	€ 5,240 miljoen
Pijler Anders werken	€ 6,375 miljoen
Uitvoeringskosten (VAT)	€ 0,340 miljoen
Regionale publieke cofinanciering totaal	€ 18,420 miljoen

4. De verdeling opgenomen in de tabel in het tweede lid geldt als uitgangspunt. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van de Regio Deal omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen. Partijen kunnen, na bespreking in het Rijk-Regio-overleg zoals bedoeld in artikel 7, eerste lid, een gewijzigde verdeling afspreken. Op deze wijziging van Regio Deal Noordoost Brabant is artikel 12, derde lid, van toepassing.
5. De in het derde lid opgenomen indicatieve verdeling van de regionale publieke cofinanciering geeft uitsluitend de intenties weer van de regionale (publieke) partners. Voor zover gedurende de looptijd van de Regio Deal Noordoost-Brabant deze indicatieve verdeling wijzigt, kunnen die wijzigingen in afwijking van artikel 12 ter kennisname aan het Rijk-Regio overleg worden overlegd.

Artikel 6 - Regiokassier

Partijen spreken af dat in het kader van de uitvoeringsactiviteiten van de Regio Deal Noordoost-Brabant de gemeente 's-Hertogenbosch de rol zal vervullen van regiokassier.

3. Governance uitvoering Regio Deal Noordoost-Brabant

Artikel 7 - Rijk-Regio-overleg

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van de Regio Deal Noordoost-Brabant en met andere publieke en/of private samenwerkingspartners. Dit Rijk-Regio-overleg zorgt voor de coördinatie van de inzet van Partijen in het kader van de uitvoering van Regio Deal Noordoost-Brabant, de daarbij behorende uitwisseling van informatie en voor het bespreken van de voortgang, inclusief de in artikel 8 bedoelde monitoring.
2. Het Rijk-Regio-overleg vergadert tenminste eenmaal per jaar, in ieder geval in de maand september, ten behoeve van de bespreking van de in artikel 8, tweede lid, bedoelde jaarlijkse voortgangsrapportage Regio Deal Noordoost-Brabant.
3. Het Rijk-Regio-overleg formuleert en bewaakt de kaders waarbinnen de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant plaatsvindt.
4. Het in het eerste lid bedoelde Rijk-Regio-overleg bestaat uit de volgende vertegenwoordigers:
  - a. vanuit de ministeries van het Rijk:
    - i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
    - ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties;
    - iii. Justitie en Veiligheid;
    - iv. Economische Zaken en Klimaat;
    - v. Sociale Zaken en Werkgelegenheid;
    - vi. Infrastructuur en Waterstaat.
  - b. vanuit de Regio:
    - i. Samenwerkingsverband Regio Noordoost Brabant;
    - ii. Stichting Agrifood Capital;
    - iii. Netwerkorganisatie Noordoost Brabant Werkt;
    - iv. Provincie Noord-Brabant.
5. Het Rijk-Regio-overleg voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant maakt het Rijk-Regio-overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. LNV voert het secretariaat van het overleg.

4. Monitoring, evaluatie en communicatie Regio Deal

Artikel 8 – Monitoring en evaluatie

1. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant als geheel vindt plaats op twee niveaus:
  - a. op het niveau van de concrete initiatieven en projecten;
  - b. op het niveau van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten en beleidsindicatoren.
2. Op basis van deze monitoring voert de Regio Noordoost Brabant een nulmeting uit, uiterlijk in het voorjaar van 2021, en stelt de Regio Noordoost Brabant éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op over het daarvoor voorafgaande jaar. Hierin wordt melding gemaakt van:
  - a. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant aan de hand van de in artikel 2 genoemde pijlers;
  - b. de behaalde resultaten aan de hand van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten;
  - c. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant aan de hand van de meerjarige projectenplanning.
3. De jaarlijkse voortgangsrapportage wordt (in concept) voor 15 juli van ieder jaar overgelegd aan het Rijk-Regio-overleg.

4. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de betrokken provinciale staten, gemeenteraden en algemene besturen informeren. LNV gebruikt de jaarlijkse voortgangsrapportage als input voor de periodieke voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.
5. De Regio Noordoost Brabant evalueert de uitvoering en werking van de Regio Deal Noordoost-Brabant binnen acht maanden na afronding van deze Regio Deal en maakt daarvan een eindevaluatie op conform de in het tweede lid onder a tot en met c genoemde onderdelen. De Regio Noordoost Brabant legt de eindevaluatie uiterlijk 31 augustus 2025 voor aan het Rijk-Regio-overleg.
6. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio neemt hieraan deel.
7. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor de uitvoering van de Regio Deals op regionaal en op rijksniveau, hebben BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio neemt hieraan deel.

Artikel 9 – Communicatie

1. Partijen communiceren eensluidend over de Regio Deal Noordoost Brabant. Hiertoe wordt gewerkt met een kernboodschap. De kernboodschap is: 'Met de Regio Deal Noordoost-Brabant wordt een stevige impuls gegeven aan de realisatie van de ambitie van goed leven, fijn wonen en anders werken in de regio Noordoost-Brabant.'
2. De communicatie over de Regio Deal Noordoost-Brabant verloopt primair vanuit de regio door de Regio, via de Regio Noordoost Brabant. Het Rijk draagt de kernboodschap ook uit via zijn eigen kanalen.
3. Er wordt een gezamenlijk communicatieplan besproken en nader afgesproken door het in artikel 7 bedoelde Rijk-Regio-overleg.
4. De Regio zal bij projecten die deel uitmaken van de uitvoering van de Regio Deal Noordoost-Brabant vragen om in de communicatie over die projecten kenbaar te maken dat het project mede mogelijk is gemaakt in het kader van de Regio Deal Noordoost Brabant.

5. Slotbepalingen

Artikel 10 - Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van deze Regio Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 11 - Gegevenswisseling

1. De in het kader van (de uitvoering van) deze Regio Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Indien een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheim houden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze Regio Deal.
2. Partijen dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacy gevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Artikel 12 - Wijzigingen

1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Regio Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.

2. Partijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam Regio Portefeuille LNV informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.
3. Nadat alle Partijen aan het programmteam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging wordt de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Regio Deal gehecht.

Artikel 13 - Opzegging

1. Elke Partij kan de Regio Deal Noordoost-Brabant met inachtneming van een opzegtermijn van 3 maanden schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat deze Regio Deal billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.
2. Wanneer een Partij deze Regio Deal opzegt, blijft de deal voor de overige Partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.
3. Ingeval van beëindiging van de Regio Deal Noordoost-Brabant krachtens opzegging is geen van de Partijen jegens een andere Partij schadelijktig.

Artikel 14 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal Noordoost-Brabant als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal Noordoost-Brabant wordt gericht aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam informeert Partijen en vraagt hen om instemming.
3. Zodra alle Partijen aan het programmteam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal Noordoost-Brabant en gelden voor die partij de voor haar uit de deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlagen aan de Regio Deal Noordoost-Brabant gehecht.

Artikel 15 – Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in de Regio Deal Noordoost-Brabant niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 16 – Counterparts

De Regio Deal Noordoost-Brabant kan worden ondertekend door Partijen in verschillende exemplaren, die samengevoegd hetzelfde rechtsgevolg hebben alsof deze Regio Deal is ondertekend door alle Partijen in één exemplaar.

Artikel 17 - Citeertitel

Deze Regio Deal kan worden aangehaald als Regio Deal Noordoost-Brabant.

Artikel 18 – Inwerkingtreding en looptijd

1. Deze Regio Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2024.

Artikel 19 - Openbaarmaking

1. Deze Regio Deal zal net als andere Regio Deals openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de Regio Deals.
2. LNV rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Deel 3 Ondertekening

Ondertekening

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

* Handtekeningenpagina's [9] volgen *

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Carola Schouten

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
drs. K.H. Ollongren

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De minister van Justitie en Veiligheid,

Ferd Grapperhaus

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,

S. van Veldhoven – van der Meer

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat,

mr. drs. M.C.G. Keijzer

Plaats: Den Haag

Datum: -----

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

T. van Ark

Plaats: 's-Hertogenbosch

Datum: _____

De burgemeester van de gemeente 's-Hertogenbosch, tevens voorzitter van de regionale samenwerking Regio Noordoost Brabant, namens deze,

drs. J.M.L.N. Mikkers

Plaats: 's-Hertogenbosch

Datum: -----

Stichting AgriFood Capital, namens deze,
drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans, vice-voorzitter

Plaats: 's-Hertogenbosch

Datum: -----

College van burgemeester en wethouders van de gemeente 's-Hertogenbosch, namens deze,

H.C. van Olden, wethouder en tevens voorzitter van het Strategie Overleg Noordoost Brabant
Werkt